

ENRIC D'OSSÓ I CERVELLÓ, FILL DE VINEBRE I SANT

LAURA RIUS PORTA

*Companyia de Santa Teresa de Jesús. Llicenciada en Pedagogia, Filosofia
i Ciències Religioses. Membre del Centre d'Estudis Enric d'Ossó (Tortosa)*

Quan obrim un llibre, ens agrada saber qui és el seu autor. Doncs bé, em presento, sóc Enric d'Ossó i Cervelló, fill de Vinebre. Possiblement molts de vosaltres coneixeu que habitava la nostra pàtria durant el segle XIX. I certament us preguntareu: Com és que ens escriu? Molt senzill, a l'assabentar-me que els meus paisans buscaven una biografia meva per a l'edició del butlletí del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre dedicat a Vinebre decidí presentar-la jo mateix. Qui millor que jo us podria explicar la veritat de la meva vida? No és que sigui molt parlador, com a fill d'aquestes terres catalanes més aviat sóc reservat, de nen em deien "caixa tancada", però ara confesso que m'agrada narrar-vos com un sacerdot vinebrà va caminar per la vida. Des d'on em trobo ara puc veure millor què és el que val, i què no, del nostre pelegrinatge.

Us escric perquè em pugueu llegir, us semblarà una obvietat, però és important. Recordo que, de petit, la meva mare volia que llegís llibres bons, i ho feia, i potser aquesta experiència va ser decisiva. En la lectura atenta d'aquelles obres ja sentia com una paraula, lligada al paper mitjançant la tinta, alliberava un món de significats que m'omplien el cor. Sí, una paraula escrita amb la vida abans que, amb la mà del seu autor, transforma la mirada interior de qui la fa seva. Davant els ulls teniu uns mots que són quelcom més que un traç, teniu l'horitzó multicolor que va ser la meva existència. Us l'ofereixo.

Vinebre és un bonic poble situat al marge esquerre del riu que dona nom a la comarca de la Ribera d'Ebre. Potser en aquell temps era més gran que no pas ara. L'ambient, però, veig que és el mateix: les cases de la vila, de pagès, envoltades pels olivers, els ametllers i les vinyes; els carrers nets i empedrats; el riu, estirant-se serè no gaire lluny. Bé, de diferent en el paisatge he de notar la presència d'aquesta xemeneia gegant que se'n diu la nuclear, invent del vostre progrés, que observo que sabeu treure-li profit.

La meva entrada al món fou el 16 d'octubre de 1840. El meu pare es deia Jaume d'Ossó i Català, nascut a ca don Jaume de la Plaça. La meva mare

va ser Miquela Cervelló i Jové, de ca Butxaca. Que n'eren de bons tots dos! Com els avis! Els paterns foren Jaume Ossó i Mariana Català; per part de mare, Antoni Cervelló i Magdalena Jové. La família tenia un escut: un ós brau i un pi donzell al costat esquerre; a la dreta les quatre barres catalanes. Encara el podeu veure a la casa pairal.

Us he de dir, que entre tots ells, el meu preferit era l'avi Antoni. Tots vosaltres, vinebrans, recordareu la devoció que teníem al Rosari de l'Aurora. Doncs bé, l'avi Antoni el dirigia sempre i a mi m'impressionava molt veure aquell home caminar i resar, tan tendre i seriós, dolç i auster. M'explicava moltes coses de Déu i dels sants i entre les imatges infantils jo descobria una fe com la d'Abraham.

A casa, la mare ens educà a tots tres germans. Jaume era l'hereu; Dolors, l'única nena, i jo el petit. Tinc el record de la mare, molt discreta i piadosa, i que, tot i estimant a cada fill com si fóssim únics, a mi em tenia una predilecció especial; volia que fos sacerdot i jo, de nen, no. Volia ser mestre, i és que m'ho passava molt bé a l'escola, m'agradava això de conèixer coses i estar amb els companys. Tots érem nens, les nenes anaven a una escola dife-

Ca don Jaume del Cantó, on va néixer sant Enric d'Ossó (V. Casadó, 2000)

rent i a les tardes aprenien labors. El mestre Freixa va ensenyar-me, a més de les primeres lletres, solfeig i m'indicava com cantar i resar a les eucaristies i rosaris. De vegades també practicàvem la lectura llegint el catecisme en veu alta. Conservo a la memòria que sempre era dels primers, tant en els llibres com en els jocs i que em feia pena quan algun company ens deixava perquè el pare se l'enduia al camp.

A la meua època ens confirmàvem el dia que venia el bisbe al poble. Per tant, no penseu que recordo gaire aquell 27 d'octubre de 1849 quan el meu padri Josep d'Ossó em presentà el bisbe Damià Gordo Sáez perquè m'imposés l'oli sagrat. Ara els joves ho tenen millor, són més conscients del que significa fer una opció cristiana de la vida. A mi l'Esperit, sens dubte, em va enfortir i anys més tard quants cops he agraït aquesta presència divina al meu cor!

El meu pare es preocupava del meu futur, no volia que fos pagès com ell i encara menys mestre com pensava jo. El meu germà gran estava aprenent comerç a Barcelona. Així que quan em va veure més crescut, l'octubre de 1851, m'envià a casa del seu germà Joan a aprendre l'ofici. Vivia a Quinto de Ebro amb la seva esposa i es guanyaven bé la vida com a comerciants. Francament no se'm donava malament, però la pau no va durar massa mesos perquè a la primavera de 1852 vaig caure malalt i les febres eren tan altes que em van donar fins i tot el viàtic. Aquesta va ser la meua primera comunió. El pare no cedia en la seva decisió i, un cop restablert, em va buscar un altre lloc: ca l'Ortal, a Reus.

El 1853, doncs, tornava a estar darrere un taulell. Però també aquesta vegada la vida del comerç va durar poc. Aquest cop va ser la mare qui va caure malalta i vaig tornar a casa. Jo era tot el dia prop seu, no s'atrevien a dir-me que el còlera no respectava ningú. Els veïns del poble sabien que, en passar per les nostres terres, aquest flagell s'emportava milers de vides. Recordaven les 102.511 víctimes de la plaga anterior, de gener de 1833 a gener de 1835, i s'espantaven dels pronòstics actuals que anunciaven els diaris: aquesta vegada es doblaria la xifra.

Dins la meua ànima adolescent no entenia per què una mare així havia de morir, ens feia tanta falta! De fet, vaig plorar molt quan em sentí privat d'ella. Aviat vaig tastar la condició humana. La nostra fragilitat em va desconcertar i, gairebé sense adonar-me'n, l'absència d'una mare bona es va omplir amb la presència d'un Déu bo. El seu desig, "fill meu fes-te sacerdot", es va convertir en el meu i vaig demanar a casa començar la carrera sacerdotal. La resposta del pare va ser tornar-me a Reus. Però va ser tard, després d'assaborir Déu no el podia deixar pels homes.

Els vinebrans, gent convençuda i decidida, parlem amb els fets. Així doncs, després d'escriure unes cartes a casa, vaig marxar de ca l'Ortal cap a Montserrat. Mai no em podia imaginar que les frases amb què acomiadava el pare esdevindrien les paraules que mourien tota la meua existència: "Déu serà el meu protector i el meu defensor. La glòria i el servei del meu Pare Etern motiven la meua absència". Volia ésser ermità i retirar-me en solitud,

estimar la Moreneta i acollir-me sota el seu mantell. La meva decisió va fer trontollar el pare i al final em va deixar anar al seminari de Tortosa.

En aquella època molts dels seminaristes es formaven en règim d'externs; jo vaig anar a casa de mossèn Ramon Alabart. El rector es deia Bonaventura Grau, de l'orde dels Predicadors. A l'hivern estudiava i a l'estiu i vacances de Nadal tornava a Vinebre. Francament, en tenia ganes! A casa veia el pare, germans i tiets; als carrers del poble em trobava amb vells coneguts i xerràvem o jugàvem a pilota; reunia els nens a la porta de casa i els explicava doctrina, normalment anàvem al celler pels crits que feien, sobretot quan els repartia caramels. Tot representava per a mi un bon descans de les classes de llatí que feien professors com el *dòmine* Sena o Prades.

De 1854 a 1857 vaig estudiar a Tortosa, a consciència, i vaig obtenir bones notes. Després d'aquests cursos de llatí es continuava amb els estudis filosòfics i així succeí entre el 1857 i el 1860, any que vaig marxar a Barcelona a estudiar ciències físiques amb el professor Arbós, al seminari de les Rambles, dirigit pels pares jesuïtes. Ens vam fer amics i, fins i tot, em va fer el seu passant quan ell es va absentar per instal·lar les conduccions de gas a Vilafranca. Ara sembla normal estudiar física, no penseu que en aquelles dates també ho era. Els intel·lectuals de l'època, teòlegs i bisbes, discutien sobre la importància i conveniència d'aquests estudis pels seminaristes. Era segur que els joves aspirants al sacerdoci havien d'estudiar teologia, filosofia i cànons, però: estudis de física? Els bisbes redactaven i signaven plans amb el ministeri, com el de 1852, que restaven incomplets. Enmig d'aquesta desorientació, els de casa ho tenien clar: volien donar-me un bon futur, així que estudiaria física! A mi també m'atreia conèixer i endinsar-me en la cultura

Enric d'Ossó quan era estudiant al col·legi de sant Jaume i sant Maties, Seminari Menor de Tortosa (Edicions STJ)

actual. Si era Déu mateix qui donava la intel·ligència als homes, per què mantenir-se enrere quan podem anar endavant? Sincerament, crec que si estigués entre vosaltres hagués estudiat informàtica.

Els anys següents van ser també anys d'estudis: des del 1861 fins al 1863 dos cursos de teologia a Tortosa; i del 1863 al 1866 dos més, també de teologia, a Barcelona. Diuen que com a seminarista vaig ser brillant, a mi, sincerament, no em preocupava la nota si no més bé em fascinava la profunditat del saber humà i diví. I, més tard, quantes coses vaig poder fer gràcies a aquests fonaments adquirits en temps d'estudiant! Penso que aquesta experiència va configurar, anys més tard, les meves intuïcions.

Sabeu què feia també en aquella època? Doncs regalar llibres! Els diners que el pare m'enviava els invertia en obres d'en Gabino Tejado i del pare Claret; unes les feia portar des de Madrid i les altres des de Barcelona. Després les repartia per tot Tortosa. "La premsa, els diaris, eren els mètodes moderns idonis per estendre la bona doctrina", així pensava i així feia.

En aquesta etapa barcelonina també descobrí grans amistats: Sardà i Salvany, Casanovas, Llassat, Martorell, que units al grup de Tortosa: Manuel Domingo i Sol, Joan Baptista Altés formàvem un bon grup de joves seminaristes moguts per un únic desig: ser ministres fidels del Senyor. Per a mi, ser fidel, era ser apòstol. Potser vosaltres ho veieu clar, però a l'Espanya del 1800 no ho era tant. Carlistes, liberals, oradors, escriptors, gairebé de tot eren els sacerdots, menys ministres del Senyor. Com descriure l'ambient? Doncs mireu, amb les paraules que utilitzà Larra, contemporani meu, en un article:

"Fue a mi ver la España del «cuasi». En España existían unas cuasi-instituciones reconocidas por cuasi-toda la nación. Conmociones aquí y allí cuasi-parciales; un odio cuasi-general; unos cuasi-hombres que cuasi-sólo existían ya en España, cuasi-siempre regida por un Gobierno de cuasi-medida, una esperanza cuasi-segura de ser cuasi-libres algún día."¹

Els cristians també ho érem "cuasi" i jo, en canvi, volia ser sacerdot del tot. No havia acabat encara el curs del seminari i ja diversos bisbes m'havien ofert dignitats i canongies a les seves diòcesis. Però jo estava convençut: volia ser ministre de Jesús. Volia ser el ministre de la seva pau i amor perquè la gent estava cansada i desorientada, els embolics i la violència augmentaven, l'afany pels diners fàcils era imparable... Creieu-me, el meu temps no va ser millor que el vostre.

Així que me'n torní a Tortosa, i el 21 de setembre de 1867, el Dr. Vilamitjana, bisbe de Tortosa, em va ordenar i el 6 d'octubre de 1867, aleshores festa de la Verge del Roser, vaig celebrar la primera missa a Montserrat. Va ser un esdeveniment al poble, tots els amics i familiars em van acompanyar. La missa nova era a l'altar major de la basílica, als peus de la Verge Maria, sota la mirada de la meua mare, al cor de Catalunya.

Al curs 1867-68 vaig fer els últims exàmens que em quedaven mentre impartia classes al seminari de Tortosa com a professor de física i química. Per cert, fou gràcies a don Manuel Domingo i Sol que vaig tornar a Tortosa com a professor. Ell creia que podria fer molt de bé als seminaristes tortosins.

Tots ja sabeu què passà a l'Estat durant el setembre de 1868: la revolució anomenada "*La Setembrina*". Es va tancar el seminari i jo me'n vaig anar a Vinebre: deia missa, pregava, donava catecisme als menuts. M'encantava passejar vora l'Ebre i llegir fr. Lluís de Lleó o Teresa d'Àvila. Per a mi va ser un any d'interioritat i de retrobament amb la gent del meu poble, m'agradava estar amb ells, caçar, i parlar de les seves coses i de Déu, però al mateix temps em bullia la sang quan pensava en els joves seminaristes dispersats arreu sense una formació sòlida que enfortís el seu interior. La realitat anava deixant llavors d'accions futures en el meu cor.

Des del 1869 al 1872 ...què dir-vos?... Sí, vaig fer moltes coses: les classes, les misses, portava un grup de nois, i m'encarregava de la catequesi de Tortosa. I no penseu, m'anava bé, molt bé. Però em faltava quelcom, alguna cosa que no vaig saber fins que em va passar. Era l'estiu de 1872, em trobava fent un recés al Desert de les Palmes i llegia santa Teresa de Jesús. Sempre m'havia agradat: era una santa que estimava Jesús com jo, és a dir, per damunt de tot i amb tot el seu cor. M'encantava la seva noblesa, allò que els catalans diem: l'aigua clara i la xocolata espessa. M'atreia el seu cor de gegant: atrevir-se a reformar tota l'orde del Carmel! Compartíem gustos com el de la pregària o el d'escriure i també, per què no dir-vos-ho? em recordava la meva mare, una dona forta i de bon caràcter.

Ermita de santa Teresa, al Desert de les Palmes, on es retirava sovint Enric d'Ossó a fer oració (Edicions STJ)

Però aquesta vegada va ser diferent. Enmig d'aquell silenci vaig tenir una idea que aviat es va convertir en una crida imperiosa: "Per què no puc fer jo, en el desfet segle XIX, el que ella va fer en el desastrós segle XVI?" Si Déu no la va deixar, a ella, "per què m'havia de faltar a mi?" Vaig entendre que val la pena esforçar-se, lluitar i donar la vida per ajudar els meus germans, els homes, a retrobar la pau, la concòrdia, el sentit de les seves vides. Calia moure's, com ho va fer ella. En dir sí, vaig notar com l'energia em brollava a dolls i una muntanya d'accions pràctiques sorgien del meu cap: "Es podria constituir una Federació Nacional de Catequesi, i fundar una Revista de Catequesi de tirada nacional, i escriure'n una sobre Teresa de Jesús."

Ser sacerdot del tot, ser un sacerdot que estimés Jesús com Teresa ho va fer: als meus 32 anys descobria que era aquesta la meua missió a la vida. Ràpidament vaig comunicar al bisbe els meus projectes i ell, vès per on, em va dir: "Enric, fes la *Revista Teresiana*." Dit i fet, a l'octubre sortia el primer exemplar. Era l'home més feliç de la terra: catedràtic al seminari, preparant aquells noiets perquè fossin instruments de salvació entre els homes; director de la catequesi, sembrant les llavors de bondat en els cors tendres dels infants i ara director d'una *Revista Teresiana* on poder abocar tot aquell món de creences i experiències de Déu collides després de tants anys de fe i de pregària. Us asseguro que jo em veia així fins a la resta dels meus dies.

En canvi, Déu i la santa tenien altres camins. I al cap de tres mesos em vaig adonar que entre tots els lectors, les noies eren les que més entenien els missatges que escrivia. Eren —diríeu avui— les meves fans. I em vaig dir: "Enric, d'això es tracta, que les paraules de Teresa no quedin lligades en un paper sinó que prenguin alè i vida en el jovent d'avui." I vaig pensar —ara des del cel dic que Déu m'inspirà—: "Per què no fer un grup organitzat i ajudar aquestes noies a ser altres Tereses de Jesús a la terra?"

Quin encert! L'Associació de Joves Catòliques, Filles de Maria Immaculada i Teresa de Jesús, nascuda el 12 d'octubre de 1873 a l'església de Sant Antoni Abad, es va estendre des de Tortosa arreu de l'Estat: el febrer de 1874 a Benicarló, Uldecona i Calaceit; el desembre de 1874 a Vinebre, Corbera i Godall; el juny de 1875 a Areus, Peñíscola, Amposta i Sant Llàtzer de Tortosa; el juliol de 1875 a Barcelona, Tarragona, Sabadell, Arenys i Cuenca. Molts d'altres s'afegiren anys més tard: Maspujols, Santa Bàrbara, Vilallonga, Alcanar, la Fatarella, Mora d'Ebre, Riba-roja, Flix, Gandesa, Valls, Tarragona, Sabadell, Terrassa, Barcelona, València, Salamanca, Segorbe...

No sé ben bé com m'ho feia per ser a tants llocs, encara que sí sé que em deien "l'home del tren", sort d'ell! La línia València-Barcelona funcionava sencera des de 1870, i em permetia arribar fàcilment a moltes localitats. La veritat és que poble per on passava, grupet de l'Associació que es fundava, no us podeu imaginar l'èxit. Tenien un únic objectiu: ser cristianes de veritat, com Teresa de Jesús. I un únic compromís: un quart d'hora de pregària al dia.

Ara crec que, deixant de banda l'ajut del cel, aquest èxit provenia de veure'm convençut, de creure en elles i sobretot deregar. Aquestes joves

tastaven el bé que deixa en el nostre interior fer un quart d'hora al dia de pregària. Per ajudar-les vaig escriure el 15 de juliol de 1874 el llibre *El Cuarto de Hora de Oración*. Aquest ha estat el meu "best-seller": reeditat en vida quinze vegades, i fins avui més de trenta-set edicions. És un recull d'episodis de la vida de Jesús que orienten la nostra pregària. Tu que em llegeixes saps que en l'oració un cristià busca "pensar com Jesús, estimar com Jesús, parlar com Jesús", perquè intentar viure com Jesús és la seva ocupació essencial. Doncs, mira, no et conformis amb tenir la idea, posa't cada dia un quart d'hora davant de Déu i veuràs com se't transforma l'existència. Des que estic en aquesta nova vida, on tot es veu millor, t'ho recomano amb més força i per moltes raons: s'arriba a ser cristià des de dins, sense l'ajut de Déu no som res, la riquesa d'una persona es troba al seu interior, la vida és molt dura i ens hem de fer forts, en fi... Pots triar el motiu que més t'agradi, però: resa.

Un dia de desembre de 1875 un correu romà em feia gairebé esclatar d'alegria: el Sant Pare Pius IX em comunicava que elevava l'Associació a Arxiconfraria amb la facultat d'agregar les associacions que van florint i comunicar-los indulgències. Tot i que a la meua època aquestes mesures eren importants, a mi el que m'omplia de goig era el significat del gest: això va de debò! És veritat que l'Associació ajuda aquestes joves a ser cristianes de debò a l'estil de Teresa de Jesús! Com m'omplia la tasca sacerdotal!

He d'afegir que enmig de tantes fundacions, viatges, recessos, missions, etc. seguia escrivint. A part de la direcció de la *Revista Teresiana*, on a més col·laborava amb els sobrenoms de El Director, el Solitari, C., X. i d'altres, havia publicat el juny de 1872 la *Guía Práctica del Catequista*, una obra destinada a facilitar la preparació de les classes de catecisme; el mateix any vaig escriure una col·lecció completa de pensaments de Santa Teresa; l'any següent una Novena a Sant Josep, el Reglament de l'Arxiconfraria, i un calendari teresià; el 1874, a més del Quart d'Hora ja citat, una segona Novena a Sant Josep; el 1875, un llibre per als més menuts: *Viva Jesús* i un devocionari teresià. Me'ls prenién de les mans.

Va ser el 1876 que em vaig adonar que els sants tenien èxit en el seu apostolat no perquè fossin uns superhomes sinó perquè eren capaços de revifar la flama de Déu present en mig de les persones i dels esdeveniments actuals. Em deia: "No es tracta, Enric, de fer molt, sinó de mirar millor i copsar el que la societat necessita". Sí, els meus ulls s'obriren a l'envoltat i vaig veure.

Vaig descobrir honestat i responsabilitat en homes fets i drets i el març els proposava una *Hermandad Josefina*. Havien d'imitar les actituds de Sant Josep en la feina i el treball: ajudar-se. Els primers membres foren un procurador, un arquitecte, un catedràtic, un fuster, un escultor, dos estudiants, un paleta i un manyà. Vaig continuar mirant i vaig trobar nens petits, de cor net, a qui ningú parava atenció. A la primavera els organitzava el *Rebañito del Niño Jesús*. Vaig veure que aquestes obres no es mantindrien soles i vaig pensar edificar a El Jesús un convent de monges carmelites. Elles amb la seva

*Armari de la casa natal
d'Enric d'Ossó, on es
conserva diversa
vestimenta eclesiàstica
de l'època i es guarda el
Jesús del Rebañito i el
Crist que el sant tenia
al capçal del llit
(V. Casadó, 2000)*

pregària recolzarien l'obra teresiana que creixia a Tortosa. La resposta dels tortosins em va animar de tal manera que ja somiava Tortosa com el nou centre teresià! El 6 d'agost posàvem la primera pedra.

Vaig recordar el bé que havia fet en els pelegrins el romiatge fins a Roma organitzats per en Ramon Nocedal. El novembre del 1876 vaig anunciar una peregrinació teresiana: el 8 d'agost de 1877 sortírem vers Àvila i Alba de Tormes. Us avanço que l'èxit va ser total, tant que entre els assistents vam concebre la idea de crear una *Hermandad Teresiana Universal* per unir totes les associacions d'inspiració teresiana. Que feliç era! Tenia 36 anys i estava aconseguint el que volia: ser un autèntic ministre del Senyor i estimar-lo amb el foc de Teresa de Jesús. Però encara no us he dit l'esdeveniment principal del 1876. Cal mirar una mica enrera, a les primeries de l'any. Tot començà el dia que una senyora desconeguda em va demanar ajuda. Es deia Magdalena Mallol, una mestra amb títol superior de l'Estat que exercia el seu magisteri en el barri del port de Tarragona. Volia joves ajudantes i va pensar en les

teresianes. Ara és molt diferent, però a la meua època al no funcionar les Normals (solament en grans ciutats com Barcelona) era habitual que les aspirants a mestres visquessin a casa d'una experimentada i aprenguessin l'ofici. Vaig transmetre la iniciativa a les millors noies de l'Arxiconfraria i van fer aquest tracte: Ella els "ensenyaria a ensenyar" i les joves, a canvi, l'ajudarien en les tasques més pesades de l'escola. Però després, segons se'm queixaven les teresianes en les cartes, no succeïa així: les feia cosir, planxar, rentar i endreçar la casa. Un fracàs, i en el fons el culpable era jo. Per mi van deixar casa seva, per mi es van engrescar en aquesta tasca de fer-se mestres.

Em trobava amb aquest mal de cap quan vaig anar a presidir una de les celebracions dels nens de la catequesi, era un divendres de passió —encara me'n recordo—, el 2 d'abril de 1876. Vaig tornar a casa cansat de tanta criatura, emocionat per la seva fe infantil i apesarat de preveure que d'aquí a uns anys aquesta innocència es perdria. La trista situació de les joves ajudantes de la mestra de Tarragona s'afegia a aquestes preocupacions. Enmig d'aquell aldarull de sentiments una idea esclatà: "Enric! Ja ho tens! Aprofita la manca de feina de les noies. Recorda la mainada d'aquesta tarda!... Fixa't... donar solucions a les necessitats! Tens nens sense mestres i mestres sense nens. Per què no crear un grup de mestres teresianes que entregades exclusivament a Jesús es dediquin, mitjançant l'ensenyament, a fer-lo créixer en el cor dels infants? Si!... Si?? Què sé jo de monges? Bé, monges, el que se'n diu monges no serien; es consagrien totalment a Jesús, i d'això sí que entenc. A més, ens guiarien els escrits de Teresa. Sí!!... Però... No hi ha altres iniciatives?" En uns segons passaren per la meua ment els coneguts noms de les congregacions religioses femenines dedicades a l'ensenyament: les Carmelites de la Caritat, des de 1826; les Adoratrius des de 1850, les Dominiques de l'Anunziata, 1856, les germanes de la Consolació, a la mateixa Tortosa des de 1858; feia poc, uns cinc anys, les jesuitines. No serien excessives congregacions religioses? "No" —em deia el cor—, "no". No perquè són massa els infants sense possibilitats d'accedir a l'escola. No perquè és necessari treure la dona del lloc secundari en què l'hem posada. No perquè la realitat m'està demostrant que unes joves en les quals viu l'esperit de Teresa de Jesús estan sent la peça fonamental de la renovació humana i cristiana d'aquests indrets. Darrera d'aquests "No" es feia fort i prenia forma el "Sí" definitiu.

Em vaig posar a escriure un pla provisional d'aquest grup, es diria Companyia de Santa Teresa de Jesús. En el món revolucionat en què vivia elles havien de ser un grupet de gent valenta capaç d'anar per tot arreu fent el bé de veritat. Com Jesús... Havien de ser magnànimes, alegres, generoses, senzilles, vertaderes, humils, fortes... educadores.

El meu amic, el canonge Penyarroya, em donà llum verda i el bisbe Vilamitjana m'aprovà la idea. I mireu per on, el 23 de juny de 1876 em vaig convertir en fundador d'una congregació religiosa. Vuit noies es van fiar de mi: Dolors Llorach i Cinta Talarn, nascudes a Roquetes; Josefa Audí, de Tortosa; Teresa Blanch, de Godall; Teresa Guillamón, d'Alcalà de Chisvert; Teresa Plà, de Santa Bàrbara; Agustina Alcoverro de Gandesa; i Saturnina Jassà, de

Calaceit. Van anar a Tarragona, a un pis de la baixada del Patriarca. Allà les formava per ser mestres i ser teresianes d'una peça.

Jo hi anava els caps de setmana perquè continuava sent catedràtic del seminari de Tortosa, director de la *Revista Teresiana* i director de l'Associació de Joves Catòliques. Per a la seva formació espiritual i intel·lectual vaig buscar el millor entre els professors del seminari tarragoní: mossèn Agustí Ferrer, Dr. Sanuy. Els meus parents i coneguts de Vinebre també em feien suport, perquè d'on podia treure les coses necessàries per muntar i mantenir una casa amb vuit joves?

Quan penso en el tràfec d'aquells mesos és ben bé allò que us deia unes línies més amunt: res no em sabia greu per tal que, com Teresa, Jesús fos conegut i estimat a la terra, i això em motivava, em donava energia i em seguia convertint en l'home més feliç de la terra. Però, com podeu suposar, era Déu en realitat qui movia els fils d'aquesta història. Era Ell qui, a tantes joves, deia a cau d'orella: "Vols ser un altra Teresa de Jesús? No veus que avui els homes i les dones que t'envolten necessiten qui els ajudi a estimar, a creure i a esperar? No veus que val la pena? No vols ser feliç per sempre?" I jo, us confesso, una mica bocabadat, contemplava com creixia i s'enfortia el grup. Novell en els camins de Déu, preveia un creixement recte i directe d'aquesta obra.

Però Ell em va trencar aquesta il·lusió i als meus 38 anys la meua vida donà un gir brusc, igual que potser haurà fet a molts de vosaltres. Una circumstància que condicionà durament la resta dels meus dies i que va ser la meua forja de santedat. Us en faig cinc cèntims: el 30 de març de 1876 una senyora, Magdalena de Grau, ens cedí a quatre sacerdots uns terrenys a Jesús (Tortosa). Ràpidament aixecàrem el Carmel del que abans us he parlat. La col·locació de la primera pedra fou el 6 d'agost del mateix any i el 17 d'octubre de 1877 ja hi entrà la comunitat que encara avui teniu.

Tots hi vam participar encara que, com imaginareu, l'ànima i motor del projecte vaig ser jo. I era aquest mateix esperit qui seguia alimentant la meua creativitat: "I si féssim ara el que la Santa somiava? Edificar davant el convent una escola de teresianes!" Ella, dins el claustre, volia ser la força dels qui, dins el món, estenien la Paraula. A més de l'aspecte simbòlic, aquest projecte assegurava el futur de les carmelites: una escola a prop del convent evitaria els efectes dels decrets d'exclaustració —si s'obligava a les monges a tenir una escola es podia dir que ja hi era—. Les teresianes de la Companyia creixien molt i calia un lloc més gran que el pis de Tarragona. Es podia aixecar un edifici que fos noviciat i col·legi alhora. Les monges del claustre serien a una banda i les teresianes amb les nenes a l'altre. Era una bona idea i amb avantatges, però tots sabeu que cal ser realistes i jo mateix em vaig donar la resposta: no. Els dos edificis estarien massa junts, unes monges necessiten pau i una escola requereix llibertat de moviments. Tindríem problemes.

Tenia ja buscats altres indrets quan els altres socis sacerdots i la senyora van insistir a utilitzar els seus terrenys. En fi, després d'uns mesos de con-

tratemps, per acomodar-me al desig de la Sra. Grau i de la resta de companys i amb el coneixement del bisbe Vilamitjana vaig canviar d'opinió. El 14 de maig de 1878 es posà la primera pedra en el terreny davant del Carmel i començarem les obres.

Un cop aixecat el nou edifici i passats uns mesos, sempre recordaré aquell octubre de 1879, les monges carmelites es van queixar al bisbe: es trobaven abandonades i a més perjudicades per les veïnes teresianes. La seva lamentació va ser acollida i augmentada pels sacerdots socis i la Sra. Magdalena.

No solament els donaven la raó sinó que afegien que aquell edifici jo l'havia construït allà contra el seu parer. L'acusació era clara: els havia enganyat i m'havia apropiat d'unes terres que no eren meves. Se'm tractava de mentider i lladre. "Jo, lladre??!! Jo, que els havia tractat amb el cor a la mà, era farsaire? Jo, que no volia erigir allà la meua obra sinó que em van gairebé obligar ...Jo, era el lladre??"

No us podeu imaginar com aquestes acusadores paraules et desballessen per dins, t'omplen d'una amarga fredor, i provoquen un crit interior que brama: "No, no en sóc jo de lladre! No us he pas enganyat!! Vau ser vosaltres qui m'ho vau dir!!!" Alhora una veu d'esperança et ressona al cor: "Impossible Enric, et coneixen, ja es desdiran. És un mal son. Som amics, un d'ells és en Peñarroya, tu l'has fet director de la teua Associació de Joves Catòliques. Ell va aprovar la fundació de la Companyia. Et coneix." Però quan surts al carrer i les portes se't tanquen te n'adones que és cert, que s'ho creuen, i aprens sol a conviure amb aquell dolor.

Any i mig més tard, un 15 de març de 1881, va sortir el decret governatiu: "Que se obligue a don Enrique de Ossó presbítero fundador de la Compañía de Santa Teresa de Jesús a que derribe la Casa Colegio." Era el segell oficial i un no pot fer res més que aixecar els ulls a Déu, deixar parlar la consciència: "Senyor, tu saps que no és veritat... Tu ho saps... Tu em coneixes" i prendre una resolució: "Si enderroquen l'edifici material caurà amb ell la Companyia naixent que l'habita. Recorreré la sentència." Decisions semblants transformen els teus pensaments en saviesa. Et fixes que són els criteris de Déu els que defineixen la història i acceptes que la creu és el segell de la fecunditat. "La Companyia serà gran perquè neix de la contradicció", escriu .

Ni el bisbe ni els socis em van escoltar. Callar, suportar i seguir endavant, era l'únic que podia fer si volia ser fidel a aquesta drecera divina. Necessitava fortalesa, ja que aquest assumpte durà la resta dels meus dies. M'imposava jo mateix el silenci i la fortalesa, perquè em van aconsellar portar el cas als tribunals civils que, donat el seu anticlericalisme, haguessin sentenciat a favor meu i m'hi vaig negar per no perjudicar l'Església. M'exigia cada dia viure la caritat, el silenci i la fortalesa perquè van ser els meus companys i amics sacerdots els qui se'm van girar d'esquenes i jo mai no m'hi vaig tornar.

*Nada te turbe, nada te espante; temenatal
 q' haja contradicciones. Tu corason, si es teresiano, hija
 mia, como lo confio, debe dar pruebas de serenissimo
 en esta leuue y varruel, y como el de tu Seraphica madre.
 erton d'fleur. Naciste con grande en las tribulaciones, aun
 q' estas nada conien comparacion delas q' te esperas,
 pues como ones muy amada de la Santa te reserva grandes
 cosas, y de una mayor tu premio. Si Dios con nosotros, quien
 contra nosotros? /*

Fragment autògraf d'Enric d'Ossó (Edicions STJ)

Penso que d'aquí endavant res no va tornar a ser igual. Una part de la meua persona va estar ja sempre ocupada pels aspres i interminables tràmits judicials i recursos: tribunal eclesiàstic de Tortosa, 1884 i 1885; tribunal metropolità de Tarragona 1886; el de la Rota a Madrid entre 1886 i 1891; a Roma, el de la Santa Seu de 1891 fins... Setze anys defensant la meua bona fe i sofrint, impotent, operacions obscures en les gestions dels jutjats. No vaig saber a la terra la sentència final, aquesta va ser el 26 de març de 1897. El col·legi va ser enderrocat ràpidament.

De totes maneres la transformació més gran va ser per dins. A Jesús l'estimava encara més, perquè em va elegir per ser com Ell. A les teresianes ara les estimava esperançat perquè les obres que valen pateixen de valent. Els meus amics, ells mateixos es van destriar, vaig conèixer els pocs que et queden en època de desgràcia. I jo tampoc no era el d'abans perquè ara coneixia per experiència el que temps enrere sabia per convenciment: que no som res i és Ell l'únic que salva.

Així ho explicava en els articles de la *Revista Teresiana* d'aquests anys. Entre tots deixeu-me copiar el que més m'agrada:

“Con ninguna cosa podemos mejor probar a Dios el amor que le profesamos que padeciendo por Él; ni puede el Señor darnos pruebas más finas de querernos bien que escogiendo para nosotros lo mismo que escogió para su Hijo unigénito, para su Madre santísima y para todos sus escogidos. «Cree, hija, decía Jesús a su regalada esposa Teresa, que a quien mi Padre más

ama da mayores trabajos, y a éstos corresponde el amor. En qué te lo puedo más mostrar que querer para tí lo que quise para mí? [...] que no había de ser más el siervo que el señor». Hasta aquí la Santa de nuestro corazón. Y hasta aquí también su hijo y apasionado devoto, porque cosa mejor y más bien dicha no la podrían decir nuestros labios.”²

En l’oració li preguntava al Senyor: “Què vols que faci?” I en l’impuls de la consciència trobava la resposta: “Endavant, Enric, endavant!! No són teus els interessos que defenses. Silenci, fortalesa i confiança: Endavant!”

Em dedicava cos i ànima a les teresianes, tant les de l’Arxiconfraria com les meves preferides: les de la Companyia. A unes els donava exercicis espirituals i les visitava pels pobles. A les altres les formava perquè fossin iguals a Teresa de Jesús. Creixien les escoles; setembre de 1878: Vilallonga (Tarragona); maig de 1879: l’Aleixar (Tarragona); octubre de 1879: Jesús (Tortosa) i Tarragona; desembre 1879: Maella i Roda de Barà; juny de 1879: Sant Carles de la Ràpita, etc. Augmentaven les vocacions, en sis anys el nombre de germanes era de noranta i el de postulants, quaranta. Es multiplicaven les mostres d’afecte entre altres preveres i bisbes coneixedors de la vàlua de la Companyia: el bisbe de Valladolid, fra Fernando Blanco; el bisbe d’Eumenia, Dr. don Ramon Moreno; el d’Àvila, Dr. don Martínez Izquierdo; el de Chilapa, Dr. Ramon Ibarra.

Fixeu-vos! Als nou anys, l’1 de febrer de 1885 vam fundar a Oran (Argèlia), i el 3 de febrer de 1889 inauguràrem un col·legi a Puebla de los Ángeles (Mèxic). Al llarg d’aquests anys, totes aquestes alegries em sorprenien: “Si jo humanament estava acorralat, com es podien propagar tant, elles?” La pau interior m’indicava la resposta: és la resurrecció de la creu.

Bé, tornem a les teresianes, les pobres no s’emportaven res: un fardell cadascuna i cinc setmanes de travessia. A més, havien d’arribar a una terra desconeguda, ningú no les coneixia allà. Això sí que és obrir camins! Però no em feien por: eren teresianes i estaven formades per això. Mesos abans, el 25 de novembre, en el port de Barcelona, quan les veia allunyar-se mar endins en el vaixell Antonio López em venia a la ment aquella objecció que el censor Lolli unes setmanes enrera anotà en les constitucions presentades a la Santa Seu: “No es cosa inusitada encomendar a una Congregación de mujeres, a esta Compañía, la vida de la Iglesia?”³ Com es podia ser tan cec? Ell havia de ser ací i comprovar el tarannà d’aquest jovent femení!. En mossèn Jacint Verdaguer, que era present i a qui li comentava la circumstància, em donà la raó.

Quan ara miro el vostre món i observo que tot ho heu sentit dir, o ho heu vist per TV o Internet, que aneu d’ací cap allà en pocs minuts i res no us resulta nou, penso: “Fills meus, quina és l’aventura del vostre viure? Per què us engresqueu? Quan us jugueu la pell per res que valgui la pena? A estones no m’estranya gens que la droga, la velocitat i la violència destrossin tantes vides joves.”

Retornem a aquella època. Com veieu, era el moment de l'expansió, d'obrir-nos a la societat, però no era el cas de fer-ho de qualsevol manera, calia un criteri i el vaig escriure: "Anireu on hi ha més necessitat; aquest és l'esperit i regla de la Companyia: negociar amb allò que hagi d'afavorir més els interessos de Jesús."

També pels interessos de Jesús les germanes havien anat el juliol de 1880 al barri de Gràcia, o al setembre de 1884 a la fàbrica de Vilanova i la Geltrú. Escoles que es varen fundar en zones, anomenades a la meua època, obreres. Les cada vegada més nombroses classes treballadores estaven desateses i fàcilment queien en els radicalismes revolucionaris. Anys enrera, des de 1862, s'havien creat algunes propostes formatives paral·leles a l'escola, com l'Ateneu Català de la Classe Obrera, de Barcelona, o el Círculo de Obreros del jesuïta Antoni Vicent a Manresa en el 1864. Però tot i tractant-se de bones iniciatives no podien substituir una educació escolar.

Observo que, del meu temps ençà heu millorat molt en el tema social. No dic que les vostres societats siguin justes, perquè teniu cada escàndol que Déu n'hi do, però esteu molt més sensibilitzats i, sincerament, me n'alegro. Potser des de la vostra experiència creieu que jo no em vaig ocupar de la justícia social. Mireu, no em judiqueu a mi segons la perspectiva del vostre temps. És cert que no vaig anar amb el doctor Monlau a visitar i sanar obrers, ni vaig col·laborar amb els Amics dels Obrers del bisbe Urquinaona o de mossèn Vicent. Però, sabeu que en aquells anys eren molts els sectors socials abandonats i necessitats d'una resposta urgent? Cadascun de nosaltres donava la vida pels germans allà on Déu l'havia posat. Ara us pregunto jo: "Sou conscients que a la meua època els indigents no vivien en la marginació que el vostre capitalisme els ha forjat? Accepteu haver posat en marxa el dinamisme empobridor del Tercer Món? És a dir, sóc jo qui s'havia de mullar més o sou vosaltres?"

De totes formes us explico la meua perspectiva. Sempre em varen preocupar els pobres i vaig intentar ser coherent amb les paraules del Crist: "El que heu fet a un d'aquests germans meus més petits m'ho heu fet a mi."

De seminarista vaig col·laborar en el que avui anomenem una ONG, es deia les Conferències de Sant Vicent de Paül fundada pel jove francès Ozanán. Ell ara es troba amb mi i sovint hem parlat del que li dec: l'experiència de veure uns laics organitzar-se per viure la caritat, la fe en la família. Quan arribaren a Madrid el 1850 era una organització moderna i innovadora! Com a fundador, en les diferents desgràcies i epidèmies que van patir les nostres terres sempre vaig dir a les teresianes que acollissin nenes necessitades. I veureu, per les dates de les fundacions, que abans de construir escoles per la societat que deien burgesa, les vaig aixecar per als pobres. Personalment mai no vaig tenir diners i tot el que posseïa gràcies a la família ho vaig donar a les fundacions de la Companyia.

Tanmateix he d'afegir que no estava gaire d'acord amb el to general del moviment obrer. De fet no entenia per què els promotors socials de finals de segle XIX lligaven qüestió obrera i ateisme. Per què havien de desfer-se de

Déu per defensar a l'obrer? No se'l podia defensar amb Déu? Clar, entenia que aquests organitzadors s'inspiraven en el pensament de Marx i Engels principalment i en les anteriors idees de Feuerbach. Comprenia que les envestides de Nietzsche al cristianisme tenien fortes repercussions socials. Però no podia entendre que els molestés Déu. No, el Déu veritable no podia fer nosa! Potser els allunyava d'Ell el déu que molts cristians havíem presentat o el que reflectien les nostres vides mediocres. El Crist humil que donava pa als afamats i defensava els pobres davant dels poderosos no podia estar lluny dels obrers. I ells ho havien de saber. Per això quan, anys més tard, en el 1891 el Papa Lleó XIII publicà una encíclica per tractar de la qüestió obrera, jo la vaig comentar escrivint un *Catecismo de los obreros y de los ricos* i els deia: "Seran inútils els esforços dels homes, perquè l'Església és la que treu de l'Evangeli les doctrines adients per solucionar aquesta qüestió."

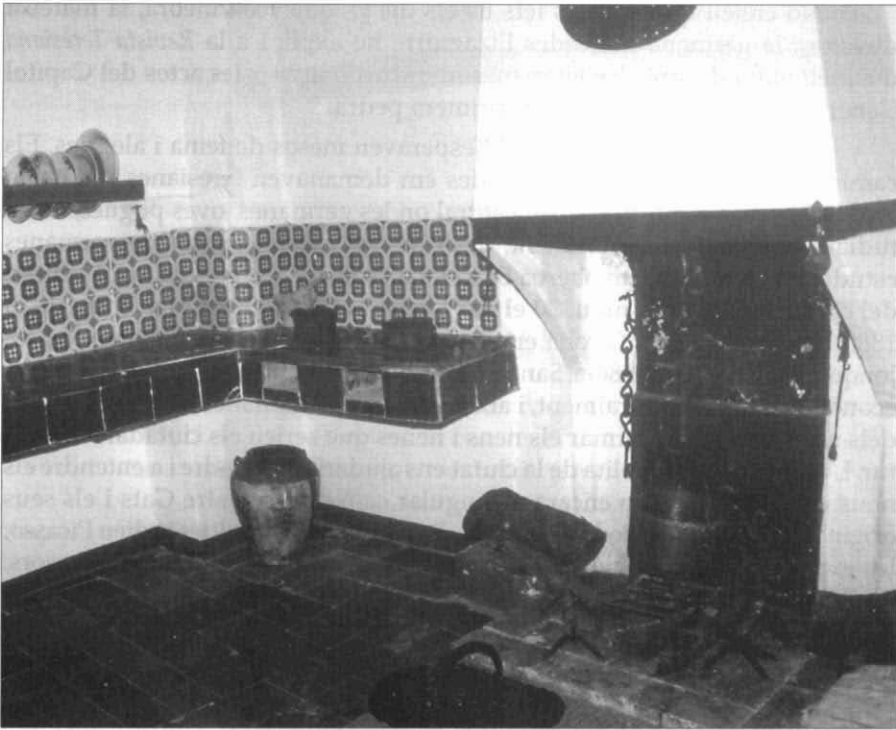
Tornem a l'any 1884. El tràfec de noves fundacions i llibres no em deixava massa temps per donar un tomb per Vinebre i veure la família. Últimament no anava a veure'ls gaire sovint encara que el meu pare es feia gran. Cap a la tardor es posà malalt. Li vaig escriure. Poques setmanes més tard m'avisaren per telegrama del seu agreujament i em vaig posar ràpidament en camí. El 8 d'octubre de 1884, a les dues de la tarda, el meu pare morí. Quan la meva germana Dolors, casada a Riba-roja, va arribar a casa, ja no el va trobar amb vida. Jo tampoc. Va ser un bon home, el meu pare! Sabia que estava amb Déu, però de totes maneres, sense ell, se'm feien tan estranys els carrers del meu poble!

Després de l'enterrament vaig baixar a Tortosa. No em podia esperar, havia de predicar i esperar la sentència del vicari general del bisbat sobre la causa del col·legi. Com ja sabeu va ser en contra. Sobre meu plovia sobre mullat. La sentència no era justa, i cansat de dir-ho als tribunals, insistia en la *Revista*: "La mentida triomfa, la veritat és oprimida. La veritat sofreix però no mor. Déu mateix s'anomena i vol ésser conegut com Déu de veritat. Estimem-la, defensem-la."

Mentre la diòcesi em barrava les portes, el novembre del 1884 les germanes de la Companyia s'oferien al bisbe, com ja sabeu, per a l'assistència dels colèrics que s'estenien des de Balaguer i Lleida cap a Arbeca. El meu criteri sempre va ser: "Hem de vèncer el mal a força de bé"; i el meu consell: "Si em pregunteu, us diré que no hi ha caritat més gran que donar la vida pels germans i que la caritat és la reina de les virtuts."

La mort del meu pare crec que em va tornar més sensible. Potser per aquest motiu quan els de casa i els amics de Vinebre em digueren: "Enric, no ens faràs un col·legi? Encara no ens toca a nosaltres?" No m'hi vaig poder negar. I tenien raó, ja érem al 1887, havien passat onze anys des de la fundació de la Companyia i aquesta s'estenia per Catalunya, Aragó, València, Navarra, País Basc, Àfrica i Mèxic.

Jo també volia que el meu poble tingués una escola teresiana. Amb la que era mare general, Saturnina Jassà, ho parlàrem. Vaig escriure al meu ger-

Cuina utilitzada per les germanes a ca don Jaume del Cantó quan aquesta es convertí en col·legi (V. Casadó, 2000).

mà i fet! Casa meva, ca don Jaume del Cantó es convertiria en una escola. Ell em cedia l'ús de la llar familiar per a col·legi. El dia 3 de novembre d'aquell any sortíem de Tortosa la mare general, mossèn Agustí i jo. Dos dies després, el dissabte, tres germanes de Barcelona arribaven a Garcia. Aquí les esperava la meva neboda Flora, prengueren la barca i entraren a Vinebre.

Quina rebuda! Tot el poble era allà. Els dies abans, les senyores del poble, les meves ties i les meves cosines havien preparat la casa: tovalles, olles, llençols, plats, coberts, pa, oli, etc. tot el que podien necessitar divuit germanes. El meu cosí, l'Antoni d'Ossó i de Salvador, em va regalar un terreny, la Senieta, just davant de la casa, per edificar, tan bon punt es pogués, un col·legi nou. Que bons van ser tots!

L'endemà tothom volia veure "les mongetes de mossèn Enric." A les deu va ser la missa major, vàrem concelebrar-la vuit sacerdots i el meu nebot, Jaume Pros, va predicar. El meu cor s'omplia de goig a l'escoltar les seves paraules i veure l'església plena de gom a gom. Tots el de Vinebre, els del meu poble, hi eren! Quatre dies més tard, els petits eren més d'un centenar, i els grans vora cinquanta. Els dies següents, professores, nens i pares es dedicaren a preparar l'acte inaugural de l'escola previst per al dia 15.

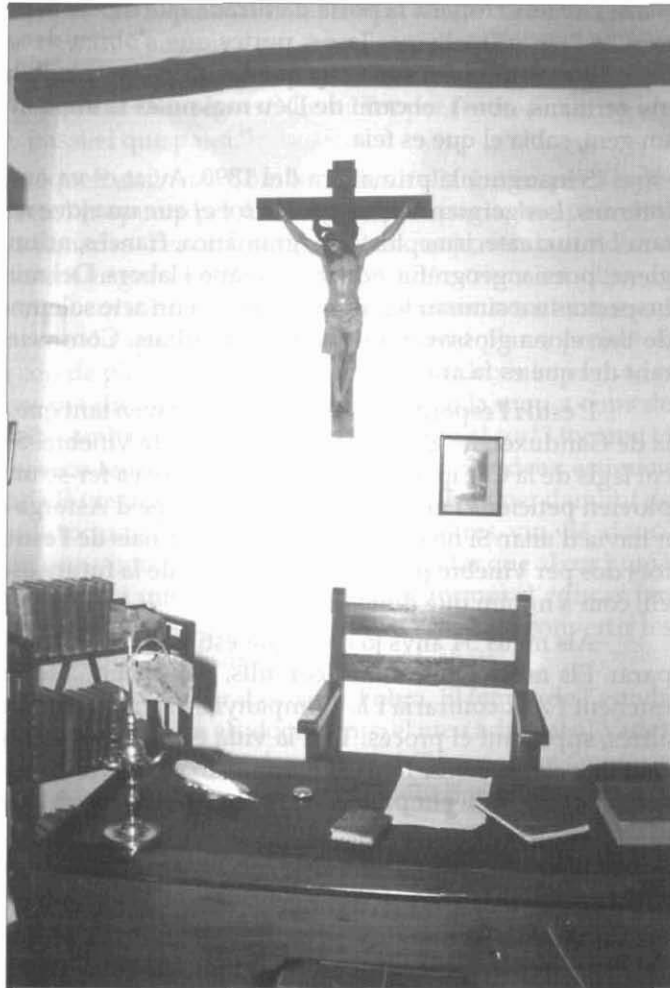
No creieu que aquests fets us els dic jo, que sóc vinebrà, la mateixa directora la germana Mercedes Eizaguirre ho explicà a la *Revista Teresiana* d'aquell any i després les germanes ho incorporaren a les actes del Capítol General. Poc trigaríem a posar la primera pedra.

Vaig tornar cap a Tortosa. M'esperaven mesos de feina i alegries. Els camins se m'obrien, per totes bandes em demanaven teresianes i ja havia arribat l'hora d'alçar un col·legi central on les germanes joves poguessin estudiar i preparar-se seriosament. Les diverses escoles i cases de germanes estudiants que ja havíem obert a Barcelona se'ns havien quedat aviat petites: del carrer Ramalleres, núm. 20 el 1879, passaren al de Freneries, núm. 14 el 1880; després a Bruc i Girona en els anys 1881 i 1882; aquest mateix curs a Jonqueres, i des del 1886 a Sant Elies. La ciutat comtal creixia socialment, econòmicament i culturalment, i això ajudava les teresianes a estar a l'alçada dels nous temps per formar els nens i nenes que serien els ciutadans del futur. L'ambient cosmopolita de la ciutat ens ajudaria a estendre i a entendre els nous corrents. Recordo encara el singular cafè d'Els Quatre Gats i els seus originals nois pintors: Nonell, Sabartés, Pau Ruiz a qui vosaltres ja dieu Picasso; les exposicions internacionals; els congressos; la universitat, els professors, les llibreries...

El cap em bullia d'idees: "Seria el col·legi model de tota la Companyia —com diríeu vosaltres: un centre pilot—. Les teresianes ensenyarien segons els últims avanços en pedagogia i altres ciències. La pedagogia cristiana ha d'actualitzar-se. Si no ho fem nosaltres, els creients qui?"... La Institución Libre de Enseñanza, des del 1876, ja s'espavilava proposant un ensenyament allunyat de la memorització que tenia com a objectiu el desenvolupament de les capacitats del nen. És clar que donaven en el clau i que tenien raó quan valoraven l'educació integral i harmònica, l'exercici físic, el joc, la natura. Jo també! Amb tants criteris educatius humanitzadors i bons per què no creien en Jesús? Confesso que no m'agradava el seu liberalisme i laïcisme que, a més, exercí una influència gran a Madrid i en tot el litoral mediterrani. També una escola teresiana havia de repercutir socialment! Edificar aquest tipus de col·legi era el meu somni! Per fer-lo realitat, vaig donar el primer pas: el 26 de març de 1888 vaig comprar al Sr. Ganduxer una finca vora l'estació de Bonanova, a Barcelona. Tenia el terreny, manca de diners i una immensa fe en Ell!

Però abans d'aixecar-lo tenia altres assumptes importants. Havia d'anar a Calahorra, a obrir un nou col·legi. El bisbe, Dr. Antoni Cascajares, va cedir una part del seu palau per escola i va entestar-se al fer venir a les teresianes. El 19 de març d'aquell any obriren les classes.

El 23 de setembre de 1888 vaig tornar al meu poble, Vinebre. Es posava la primera pedra del nou col·legi. Com m'agradava veure reunit tot el veïnat! De part de la Companyia va venir la mare general, Saturnina Jassá. El rector, Joan Escoda, al beneir-la, beneïa també a totes les persones que s'entestarien a fer-la realitat. Però jo vaig haver de marxar. "A poc a poc l'aniríem cons-

*Despatx d'Enric
d'Ossó a la
seua casa natal
(V. Casadó, 2000)*

truint", em deia a mi mateix. Ara que ja estava en marxa podia tornar a Barcelona.

Tants anys coneixent Barcelona i ara amb el nou projecte, em semblava nova. Em vaig posar en contacte amb un jove arquitecte cristià anomenat Antoni Gaudí. No era en Domènech i Montaner o en Puig i Cadafalch, però semblava que tenia futur, aquest xicot. Li vaig dir: "M'ha de fer un col·legi per a nenes —i per dins, el meu pensament va continuar dient— que seguirà els últims avanços en pedagogia: camps d'esport, natura als seus envoltants, llum a les classes, espais amples."

Confesso que aquest noi va tenir una bona idea a modelar l'edifici com un castell. No em sabia avenir, en Gaudí em portava la iniciativa en el simbolisme teresià! Arcs neogòtics que apunten al cel i s'obren a mesura que camines, igual que el camí de qui s'endinsa en el seu interior i va coneixent Déu;

flames de ferro forjat a la porta d'entrada que diuen: la porta d'aquesta aventura és l'amor intens per Jesús; portes que s'obren des de dins, mai des de fora, i que insisteixen cada cop que les empenys: ets lliure d'obrir-te a Déu i als germans, obre't, el camí de Déu mai no és la imposició. Sí, aquest home, un geni, sabia el que es feia.

S'inaugurà la primavera del 1890. Aviat es va omplir amb cent nenes internes. Les germanes ensenyaven tot el que una jove necessitava per afrontar el futur: catecisme, història, gramàtica, francès, aritmètica, economia, higiene, poesia, geografia, educació, piano i labors. Del ministeri enviaven uns inspectors a examinar les alumnes, es feia un acte solemne i després els diaris de Barcelona glossaven i lloaven els resultats. Com veieu és una mica diferent del que es fa ara.

L'estil i l'esperit d'en Gaudí m'agradaven tant que, sense acabar l'escola de Ganduxer, li vaig demanar aixecar la de Vinebre. Serien els dos millors col·legis de la Companyia! Ara bé, començava a fer-se un arquitecte famós, li plovien peticions i em va dir que no. El bisbe d'Astorga el reclamava i ell se n'havia d'anar. Si no recordo malament, a finals de l'estiu del 1889 passàrem tots dos per Vinebre per orientar les obres de la futura escola. Bé, si no la feia ell, com a mínim que donés l'estil.

Als meus 54 anys jo creia que estimava molt Jesús. Tota la vida sense parar. Els meus peus, mans, cor, ulls, pensament... tot jo al servei de Jesús estenent l'Arxiconfraria i la Companyia, escrivint, predicant, donant-me als altres, suportant el procés. Tota la vida estimant-lo a Ell per damunt de tot i estimant els germans. Tota la vida amb una pregària als llavis: "Tot per Jesús!", convençut que Ell era prou poderós per salvar-me del mal.

Ara bé, els meus projectes no coincidien amb els seus camins de salvació. Sense jo saber-ho les seves dreceres em transformaven en instrument límpid del seu amor. Em salvà com ens va salvar Ell, em va fer capaç de l'amor més gran: estimar a qui em perjudicava, estimar a tothom fins donar-ho tot, estimar fins a la mort. Va succeir molt ràpidament, sense esperar-ho.

L'abril de 1894 vaig marxar a Roma: assumptes del plet. L'últim esglaó de l'itinerari judicial era el Vaticà i l'havia de pujar si volia seguir defensant la meva bona voluntat. Aquell estiu em podia permetre disposar de temps per arreglar d'una vegada aquell procés perquè la Companyia funcionava tota sola. Fins i tot massa, la mare general, ara Rosario Elies, no acabava d'estar bé i això tenia repercussions en els assumptes i en l'ambient intern de la congregació. Però jo no hi podia fer res perquè segons un recent document de la Santa Seu era ella amb el seu Consell qui havia de governar. A més, jo ja m'havia adonat que els meus consells eren interpretats com si es tractés de tafaneries.

Als pocs dies d'arribar a la ciutat eterna, els advocats a la cúria vaticana em comunicaren que havien desaparegut misteriosament els papers que testimoniaven en la meva defensa. Trist una vegada més per la injustícia eclesial que patia i amoïnat per aquelles filles meves anava a passejar pel Coliseu.

A la meua època encara es creia que allà havien mort molts cristians i jo començava a sentir-me màrtir. Caminava per aquelles pedres i pregava: "Senyor, jo també ho estic perdent tot. Senyor, a mi també m'estan arravatant la vida. Però encara que tot em falti seguiré dient: Tot per Jesús. Si Tu no em deixes, jo no ho faré, passi el que passi."

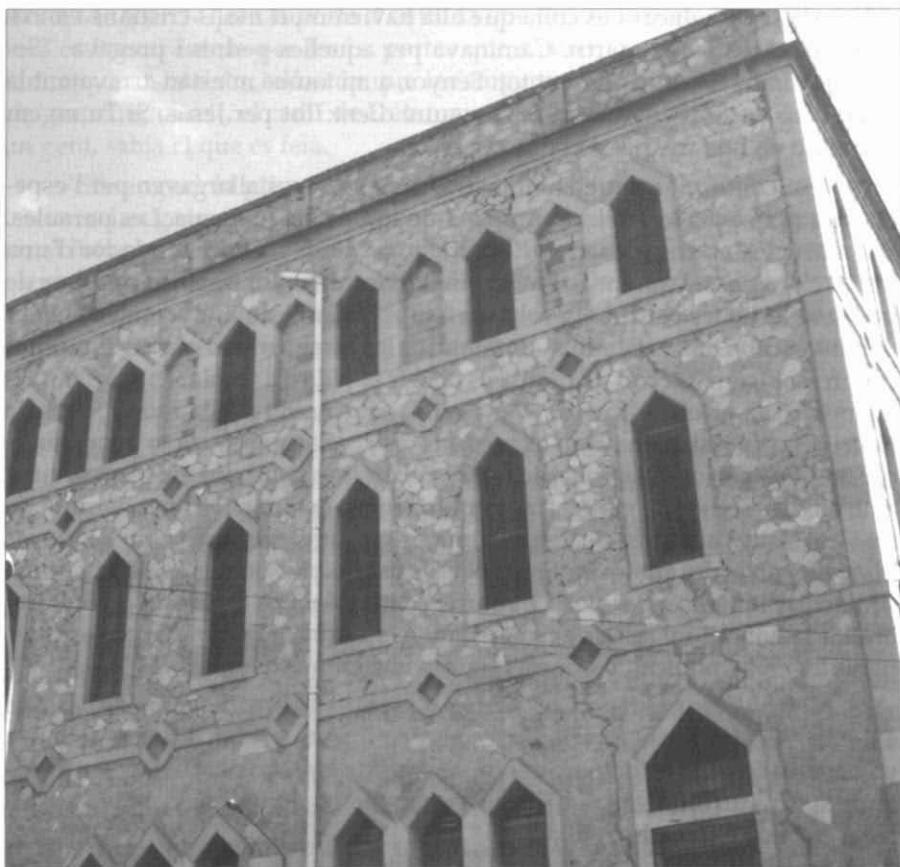
Em confortava aquell ambient. Com les hores s'allargaven per l'espera, vaig començar a recollir apunts per un llibre de pedagogia. Les paraules, oi?, mai no estan encadenades. Per cert, no us diu res que jo, fundador d'una institució d'ensenyament trigués gairebé vint anys a l'escriure un obra de pedagogia i ho fes perquè em sobrava temps? En això no tinc la mateixa mentalitat vostra. Deixeu-me dir que avui tot ho arregleu fent plans, projectes, congressos, com si a cop de ploma es dirigís la vida o a toc de xiulet es modellessin els cors. Deixeu-me dir, clar i català, que la vida se la mou a cops de vida i als cors s'hi arriba amb el cor. Mestres i pares: poseu el cor! i tocareu el cor dels vostres joves; escolteu! i fareu créixer les seves bones idees; estigueu amb ells! i assimilaran els vostres punts de vista. Estimeu Déu per damunt de tot i les vostres actituds tocaran l'ànima de qui, amb vosaltres, viu. Bé, doncs jo vaig fer això: durant una vintena d'anys vaig experimentar que al cor humà s'hi arriba mitjançant el cor i que unes determinades formes d'educar fan brollar la bondat i veritat de la persona. Ara arribava l'hora de convertir les paraules en l'embolcall d'aquests tresors pacientment trobats.

De totes maneres no vaig acabar d'escriure l'obra. El temps de l'estada a Roma s'exhaurí: com no apareixien els documents, el meu advocat al Vaticà va demanar tornar a començar el procés des de l'inici. Trigarien uns mesos a tenir-los tots un altra vegada. "Segueix mantenint, doncs Enric, aquesta espina al cor, i cap a Catalunya."

Allà, a la meua terra, m'esperava la feina: a l'octubre volia anar a la Clausura del IV Congrés Catòlic a Tarragona; havia de publicar algunes obres escrites a Roma, abans de Cap d'Any; la fragilitat física de la Mare General de la Companyia em preocupava per la confusió que es generava a l'Institut...

Aquell hivern passà sense fer soroll, ràpidament arribà un nou estiu. Semblava com si el temps s'afanyés per fer realitat un somni meu llargament acaronat: acabar el col·legi de Vinebre, encara a mig fer. Les cartes de casa em parlaven de l'interès de la meua gent i jo, ara una mica apartat de les teresianes, disposaria de temps. Temps enrere quan tenia uns diners els adreçava a la construcció d'altres escoles i l'hora del col·legi nou de Vinebre no arribava mai. Sort que comptava amb la paciència dels meus amics i familiars! Les circumstàncies actuals eren diferents, per tant, les almoines que enviessin els benefactors les invertiria a Vinebre, i si amb aquells duros no cobris les despeses podia comptar amb els vinebrans, entre tots l'edificarem!

A l'arribar el setembre de 1895, vaig passar primer per Barcelona, on vaig constatar que el ja conegut problema de salut de la mare general influïa negativament en el govern de la Companyia. Davant les queixes ja no em servien les disculpes que els donava el mes de juny: "Fes-te'n càrrec no veus

Col·legi de les Teresianes, de l'arquitecte modernista Bernardí Martorell, deixeble de Gaudí, acabat de construir l'any 1904 (V. Casadó, 2000).

que està malalta?" No, tot té un límit. Com a fundador sí que podia i devia reunir el Consell General i parlar-li. Li vaig dir clar: havia de cessar del càrrec i atendre la seva salut. Vaig escoltar el silenci.

Les paraules més difícils de dir són més fàcils d'entendre si van acompanyades amb la coherència de qui les pronuncia. Mentre esperava una resposta vaig reprendre camí cap a Vinebre. Iniciarem la construcció ràpidament. Tal i com havia imaginat, tots els veïns del poble col·laboraven: portaven sorra, calç, fustes, maons... Les pedres que pujaven una a una m'ajudaven a elevar a poc a poc el meu esperit; el caliu familiar i dels veïns escalfava aquella gelor que m'acaronava el cor; els colors grocs de l'amiga natura em feien suport. El córrer fecund de les aigües de l'Ebre que em recordaven: "Tot passa Enric, tot passa, és Déu l'únic fidel", jo els deixava la meua ploma i escrivia a la *Revista Teresiana*: " Mentre tenim temps obrem el bé, és l'única cosa que ens donarà consol a l'hora de la mort." Bé, si tot passa, endavant,

arribem fins al final d'aquesta etapa i acabem l'escola al meu poble com a discreta cloenda.

L'octubre ja havíem acabat el sostre del col·legi. Aviat seria ple ja de criatures. Decidí anar al Desert de les Palmes: faria exercicis i em replantejaria l'acció apostòlica; m'apartaria de les teresianes, i pensaria a la llum de Déu si aquest embolic no seria un senyal: "Era l'hora de fundar els Missioners teresians? Com guanyaria l'obra de Teresa amb aquests homes fermes de fe, sacerdots, plens d'esperit teresià, disposats a qualsevol cosa per tal que els seus germans coneguessin i estimessin més el Crist!"

Les meves intencions eren deixar estar la Companyia, tanmateix el meu cor guià els meus passos fins al noviciat de Jesús, a Tortosa: com passar els Nadals, els últims Nadals, sense elles i més tractant-se de les joves, les novícies? Em semblaven les teresianes amb qui sempre havia somiat: alegres i generoses, gent que desitja sempre el millor, persones d'esperit gran i magnànim, fortes i enamorades del tot de Jesús, vertaderes, solidàries... Alguns entre vosaltres han afirmat que vaig patir molt en aquesta darrera estada. Què dir-vos? Sincerament no ho sé. Durant el viatge d'anada, mentre els meus pensaments perfilaven la retirada, el dolor sí que va ser gran. Però mentre em trobava allà no. Com m'omplia veure aquelles vides córrer desinteressadament pel camí del servei al Crist i als germans! Però jo havia de prendre la meva sendera. El 28 de desembre vaig escriure l'última carta per unes germanes, les de Vinebre. L'endemà m'acomiadava de totes, en especial de les més joves. Quan sortia per última vegada de la casa-noviciat de la Companyia una intensa pau de Déu esmorteïa la fiblada de la separació.

Enric d'Ossó, assegut el segon a la dreta, poc abans de la seva mort (Edicions STJ)

Ningú de la Companyia sabia on anava, anhelava soledat. A València vaig trobar el meu amic Manuel Domingo i Sol. Al Desert de les Palmes, pensava, deixaria en mans de Déu les darreres fuetades: l'aturada misteriosa del plet a Roma i l'enigmàtic refús de Rosario Elies. Desitjava, en companyia del Crist, apaivagar els sentiments humans ferits. Transcorreguts els primers dos dies, el pare provincial dels carmelites, Josep Ramon de Santa Teresa Flors, em recomanà marxar d'allí i m'ajudà a buscar allotjament al convent franciscà de Sancti Spiritus. No coneixia ni l'indret ni els frares, però no em va saber greu. Durant anys la signatura d'El Solitari en els meus articles encobria la persona, ara aquesta rúbrica esdevenia la reveladora de la meua identitat.

El 2 de gener els bons franciscans de Sancti Spiritus em van acollir com un més. Quin misteri el de l'autèntica pobresa! Als ulls humans sembla no res i, en canvi, un esperit pobre i senzill és qui copsa la veritat de les persones, qui enfoca encertadament les circumstàncies més confuses. Algunes de les meves filles teresianes no volien parlar amb el seu fundador; alguns dels companys capellans no volien tenir tractes amb aquest mossèn; alguns de la jerarquia vaticana no volien acceptar la meua bona fe; en compensació, amb qualsevol d'aquests frares m'entretenia xerrant del cel.

Ningú no sabia que Déu m'enviaria a buscar aviat, un 27 de gener. Va ser ràpid. Eren quarts d'onze del vespre quan un dolor fort em començà al cap, vora els ulls, un neguit gran m'inundà el cos i aquesta idea se'm féu clara: Enric, ja és arribada l'hora, i bé, tantes vegades havia esperat aquest moment! No em feia gens de por, estimava tant Jesús! Però d'altra banda, una part de mi mateix no s'ho acabava de creure. Total, era un dolor com els altres, una mica més fort, res més... Però aquesta rara intuïció d'acabament... Si això era la mort, que senzill resulta morir! No era gaire diferent a les nits d'angúnia passades temps enrere. Abans havia mort a tantes coses! M'havien arrabassat tant!... Sí, ja estava avesat a aquest sentiment. No imaginava que aquest era el cop definitiu, i les cames es dirigien escales amunt, cap a la porta dels frares. Els primers esglaons els vaig pujar de pressa, volia arribar, tenia tants projectes al cap! En el quart i cinquè el meu cos es va fer massa pesat i lent, molt lent, no em podia seguir, el meu cap no... jo queia, queia. Vaig arribar a picar la porta dels frares, tres d'ells em varen aixecar i quan em preguntaven què em passava, una força clara, una veu poderosa, omplí tot el meu interior: Enric, Sóc Jo! Anem! Em vaig deixar a les seves mans. Era Ell. Estava amb Ell.

No hi ha manera que us expliqui el que segueix, no podríeu entendre'm. A més quines paraules utilitzar? Cel? Pau? Goig? Eternitat, Bé suprem? Perdoneu que us digui que, parlant en general, heu gastat el llenguatge. Si us dic goig, no entenem el mateix significat i acabariem per dir: a cadascú el fa gaudir una cosa, i no és ben bé així. Si diem pau, penseu que són els altres qui ens la treuen i donen. En l'eternitat no hi creieu, tot és provisional, tot depèn de les circumstàncies, tot s'ha de poder consumir, veure i tocar. Deixem-nos de paraules i comparacions! Tasteu, tasteu que n'és de bo Jesús. Proveu com

estimar Jesús no afegeix cap càrrega de més a la vida. Estimeu Jesús i coneixereu la pau, el goig, l'eternitat, el bé suprem.

Tornem a la nostra història. Els pobres frares no sabien què fer ni a qui avisar. Em van deixar un parell d'hores sobre el llit tot esperant una recuperació. Convençuts per l'evidència disposaren l'enterrament. El mossèn de Gilet, Rafael Marín, es va curar de tot, incloses les despeses. Quan van arribar les teresianes van veure una creu de fusta, pobra i humil, damunt la meva sepultura. Com ploraven! La fe evita la desesperació, no les llàgrimes. "Està al cel; allí ens espera; cap allí ens crida; allí, al costat de Jesús pregarà pel bé de la Companyia", van ser les paraules de la mare general Rosario Elies. Ara més que mai volien ser com jo les havia pensades.

A Vinebre ho van sentir moltíssim. L'edificació de l'escola es va aturar tot i que faltava molt poc. Els meus oncles Ferran d'Ossó i la seva esposa, la meva germana M. Dolors, l'esposa del meu difunt germà Jaume no s'ho podien creure.

Fixeu-vos, vaig entrar a la vida a Vinebre, Vinebre va ser l'últim lloc on vaig residir, i el de Vinebre l'últim col·legi que vaig edificar. Des que en 1904 s'acabà definitivament sempre es va mantenir ple i per allà van passar moltes germanes. Ara no podria anomenar-les totes, però sé que totes elles han estimat i s'han sentit molt estimades pel poble. Ara no fan exactament el que jo feia, només faltaria! Els anys corren i les nostres actuacions s'han d'emmotllar en els clams dels homes i dones actuals. La vida que els cristians transmetem és la del Crist, la forma, el motllo en què s'ofereix, és la necessitat del proïsme.

El 14 d'octubre de 1979, a Roma, l'Església, en la persona de Joan Pau II, va proclamar la heroïcitat de les meves virtuts, va anunciar que la fe, caritat i esperança havien estat l'alè del meu esperit, un hàbit de vida divina crescut enmig de les contradiccions. El mateix pontífex, el 16 de juny de 1993, durant la visita pastoral a l'Estat espanyol em va canonitzar, lloant d'aquesta manera la desbordant acció de Déu en mi. Tota la vida esmerçada pel Crist i l'Església, aquest és el premi vertader.

Ara ja ens coneixem. T'he obert l'horitzó multicolor de la meva existència i t'hi has passejat. Et pregunto: no vols deixar entrar a la teva vida alguna d'aquestes tonalitats?

BIBLIOGRAFIA

- Arxiu del Centre d'Estudis Enric d'Ossó (Tortosa)
- GABERNET, J. (1979) *El lleial contestatari Enric d'Ossó i Cervelló*. Edicions STJ. Barcelona.
- GONZALEZ MARTÍN, M. (1983) *Enrique de Ossó. La fuerza del sacerdocio*. Bac Popular.
- MACCA, V. (1977) *Enrique de Ossó*. Bac Popular.

MOLINS, M.V. (1993) *Así era... Enrique de Ossó*. Editorial Monte Carmelo. Burgos.

Obres Completes de sant Enric d'Ossó (1977): *Escritos de D. Enrique de Ossó y Cervelló. Fundador de la Compañía de Santa Teresa de Jesús*. Vol. I, II i III. Barcelona.

RODRIGUEZ, G. i CASADO, S.M. (1995) *Experiencia espiritual de Enrique de Ossó*. Ediciones STJ. Barcelona.

NOTES

1. M.J. LARRA (1975): "Cuasi una pesadilla política" *Historia y Vida* 91: 2.
2. *Revista teresiana*, VII, p. 254-255.
3. Animadversió 3.